

विदर्भ पाणलोट विकास मिशन

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक-एसएलएफ-१८/०५/प्र.क्र.५३२/जल-१२,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक : २८ फेब्रुवारी, २००६.

वाचा :-

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, शासन निर्णय क्रमांक-

१)पजवि-१८/०२/प्र.क्र.२४०/ जल-१२, दि.३० एप्रिल, २००३

२)एसएलएफ१८/०५/प्र.क्र.४८०/जल १२, दि. २४ ऑक्टोबर, २००५.

पार्श्वभूमी:-

महाराष्ट्र राज्यातील पडीक / अवनत जमिनीचा विकास करण्यासाठी शासनाने पाणलोट आधारित विकास कर्याक्रमांवर भर दिला आहे. त्यानुसार "एकातिक पाणलोट विकास आणि ग्रामीण उदयनिर्बाह मिशन" या राज्यस्तरीय मिशनची स्थापना करण्यात आली आहे. तथापि, विदर्भ विभागात काही जिल्ह्यांच्या भूगर्भात पाण्याचा साठा होत असूनही खान्या पाण्याचा पहुऱ असल्याने पाण्याची काही जिल्ह्यांच्या भूगर्भात पाण्याचा साठा होत असूनही खान्या पाण्याचा पहुऱ असल्याने पाण्याची काही जिल्ह्यात फर्जन्यामान जास्त असूनही भूगर्भातील जलसंधारणा वे प्रग्राम कर्मी आहे. या करणामुळे काही जिल्ह्यात फर्जन्यामान जास्त असूनही भूगर्भातील जलसंधारणा वे प्रग्राम कर्मी आहे. या करणामुळे बुलडाणा, अकोला, अमरावती, वारिसम, वर्धा व बक्तव्याची जिल्ह्यात पाण्याची कमतरज्या नेहमीच राहते. प्राण्याच्या कमतरतेमुळे फर्जन्यामानिं शेतीवर अनिवार्य परिणाम होतो व परिणामी शेतकऱ्यांना राहते. प्राण्याच्या कमतरतेमुळे फर्जन्यामानिं शेतीवर अनिवार्य परिणामी शेतकऱ्यांना राहते. यामुळे त्यांचे राहणीमान हालाईचे होते व त्यातून आत्महत्या करण्याचे दुर्वंशी कर्मी उत्पन्न घडते. या परिस्थितीवर मात करण्यासाठी व शेतकऱ्यांची पाण्याची उपलब्धता वाढविण्यासाठी कृषि औद्योगिक व त्या आनुषंगिक कृषीर उद्योगाचा विकास करून शेतकऱ्यांच्या समस्या सोडविण्यासाठी आणि त्यांचे राहणीमान उंधविण्याकरिता विदर्भाच्या अमरावती वा महसूल विभागातील बुलडाणा, अकोला, अमरावती, वारिसम व यवतमाळ व नागपूर महसूल विभागातील वर्धा नागपूर इ. जिल्ह्यांकरिता एक स्वतंत्र "विदर्भ पाणलोट विकास मिशन" स्थापन करण्याचा प्रस्ताव अशा एकूण ६ जिल्ह्यांकरिता एक स्वतंत्र "विदर्भ पाणलोट विकास मिशन" स्थापन करण्याचा प्रस्ताव आहे. शासनाच्या विद्यायाचीन होता. या अनुषंगाने शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय:-

- १) विदर्भातील अमरावती वा महसूल विभागातील बुलडाणा, अकोला, अमरावती, वारिसम व यवतमाळ व नागपूर महसूल विभागातील वर्धा अशा एकूण ६ जिल्ह्यांकरिता "विदर्भ पाणलोट विकास मिशनची" स्थापना करण्यात येत आहे.
- २)अ.क्र. १ येथे नमूद केलेल्या जिल्ह्याकरिता विदर्भ पाणलोट विकास मिशन हा एक स्वतंत्र प्रकल्प म्हणून घडाल घे याचामध्ये राज्यारेप्यात यडूल.

३) सदरहू मिशनसाठी सन २००५-०६ या आर्थिक वर्षात रु.२ कोटी निधी उर्यसंकल्पीय तरतुदीप्दारे उपलब्ध करण्यात येईल.

४) अ.क्र.१ येथील ६ जिल्हांकरिता विदर्भ पाणलोट विकास मिशनची कार्यपद्धती खालील प्रमाणे राहील:-

१) विदर्भ पाणलोट विकास मिशनांतर्गत नागपूर व अमरावती यिभागातील एकूण ६ जिल्हांसाठी पाणलोट क्षेत्र विकासाकरिता निधीच्या उपलब्धतेप्रमाणे क्षेत्र निवडण्यात येईल. सदरहू पाणलोट विकास प्रकल्प केंद्र शासनाच्या हरियाली मार्गदर्शक सूचना व राज्य शासनाच्या पाणलोट विकासाच्या मार्गदर्शक सूचनाप्रमाणे राखविण्यात येईल.

२) विदर्भ पाणलोट विकास मिशनची (अमरावती व नागपूर या महसूल यिभागाकरिता) रचना खालीलप्रमाणे राहील.

अध्यक्ष - महासंचालक, वसंतराव नाईक कृषि स्वावलंबन मिशन, अमरावती

सदस्य - यिभागीय स्वावलंबन सामाजिक वनीकरण दन कृषि, लघुगटवंशारे (स्थानिक स्तर) व भूजल सर्वेक्षण यंत्रणा अधिकारी.

तज्जा - पडीक जमीन विकास/पाणलोट क्षेत्रातील प्रतिष्ठित तज्जा

निमंत्रक - सह संचालक, कृषि

जिल्हा पाणलोट विकास मिशन व विदर्भ पाणलोट विकास मिशन यांची रचना व कार्यपद्धती ही शासनाने यापूर्वी निर्गमित केलेल्या ३०.४.२००३ शासन निर्णयाप्रमाणे राहील. स्थानिक गरजेनुसार त्यात विदर्भ पाणलोट विकास मिशन व जिल्हा पाणलोट विकास मिशन, प्रशासक व तज्जा लोकांचा समावेश करू शकतील.

३) केंद्र शासनाच्या हरियाली मार्गदर्शक सूचनाप्रमाणे प्रकल्प कार्यान्वयन अभिकरणांची निवड करण्यात येईल. प्रकल्प कार्यान्वयन अभिकरण म्हणून या ६ जिल्हाता शासकीय यंत्रणांची निवड करावयाची असल्यास ही निवड विदर्भ पाणलोट विकास मिशन करेल.

४) प्रकल्प कार्यान्वयन अभिकरण पाणलोट विकास पथकाची स्थापना करतील. पाणलोट विकास पथकांमध्ये तोलुकगस्तरावरील सर्वंगीत यिभागांचे अधिकारी/कर्मचाऱ्ये राहतील. पाणलोट विकास पथके या पूर्वीच्या शासन निर्णयाप्रमाणे राहतील. स्थानिक गरजाप्रमाणे अमरावती व नागपूर महसूल यिभागातील एकूण ६ जिल्हाकरिता विदर्भ पाणलोट विकास मिशन आवश्यक त्या सुधारणा करू शकेल.

५) गांव पाणलोट समितीची रचना शासनाच्या दि.३ नोव्हेंबर, २००३ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे राहील.

६) लोकसंभाग मिळविणे, कामात पारदर्शकता आणणे, प्रशिक्षण देणे, सामुहिक संघटन आयोजित करणे, इ.बाबींसाठी केंद्र व राज्य शासनाने वेळेवेळी निर्गमित केवले आदेश लागू राहतील. स्थानिक गरजाप्रमाणे यिभागीय पाणलोट विकास मिशन त्यात योग्य त्या सुधारणा करू शकेल.

७) पाणलोट विकास मिशनचे प्रमुख उद्दिष्ट नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा विकास करणे व लोकांचा आर्थिक स्तर उंचावण्यासाठी स्वयंरोजगाराच्या संदी उपलब्ध करणे हे आहे. त्यामुळे पाणलोट क्षेत्र विकासाचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर त्या क्षेत्रात किंमान एक वर्षानंतर "पाणलोट एलस" चे काम सुरु करण्यात येईल.

c) विदर्भ पाणलोट विकास मिशन किंवा जिल्हा पाणलोट विकास मिशन यांच्ये समन्वय, कार्यपादती व इतर बाबी विदर्भ पाणलोट विकास मिशन करेल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दोगणांशांकौऱ्य - २००४ ०८ ११ २५ ३००९.

(अ.न.त्रिपाठी)
सहसंचित, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव,

मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,

सर्व मंत्री, राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,

मुख्य सचिव,

अतिरिक्त मुख्य सचिव,

शासनाचे सर्व प्रधान सचिव/सर्व सचिव,

सर्व विभागीय आयुक्त,

आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

संचालक, मूदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महासंचालक, वसंतराव नाईक कृषि स्थायलंबन मिशन, अमरावती

सर्व मुख्य अभियंता, पाटवंथारे

मुख्य अभियंता, लघु पाटवंथारे (स्थानिक स्तर), पुणे

प्रधान मुख्य वन संकाक, नागपूर, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर,

संचालक, सामाजिक वनीकरण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,

संचालक, फलोत्पादन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

उप सचिव, (रो.ड.यो.समिती), महाराष्ट्र विधानमंडळ संचितालय, विधानभवन, मुंबई,

सर्व जिल्हाधिकारी,

सर्व अतिरिक्त जिल्हाधिकारी (गोहगो), जिल्हाधिकारी कार्यालय

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,

सर्व विशेष कार्य अधिकारी व पदसिद्ध उपविकास आयुक्त (रोहगो शाळा) विभागीय आयुक्तांचे

कार्यालय,

सर्व अधीक्षक अभियंता, पाटवंथारे,

सर्व अधीक्षक अभियंता, लघु पाटवंथारे, (स्थानिक स्तर)

सर्व अधीक्षक अभियंता, पर्यावरण अभियांत्रिकी मंडळ, नगर विकास व आयोग विभाग

संचालक, अर्थ व सांतिकी संचालनालय, मुंबई,

महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, मुंबई (प्रसिद्धी करीता).

विभागीय कृषि सहसंचालक, टाणे, पुणे, कोल्हापूर, नाशिक, औरंगाबाद, अभरपवडी, नागपूर, लातूर,
सर्व अधिक्षक कृषि अधिकारी,
सर्व सहसंचालक, सामाजिक घनीकरण वृत्ते, नागपूर/अकोला/औरंगाबाद/नाशिक/कोल्हापूर/
कोकणवृत्त (टाणे),
सर्व मुख्य घनसंरक्षक, / सर्व उपदनसंरक्षक
संपर्क अधिकारी (नियोजन विभाग), महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क यांचे कार्यालय, मुंबई (प्रसिद्धी)
सर्व विभागीय घनसंरक्षक/सर्व विभागीय मृदसंधारण अधिकारी,
सर्व उपसंचालक, सामाजिक घनीकरण विभाग,
सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा,
महालेखापाल, (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,
महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
सर्व कार्यासन अधिकारी, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,
नियडनस्ती/जल-१२.